

Biti ili ne biti... Amerikanac

Arthur Cravan

1909.

Sadržaj

Napomena	3
Biti ili ne biti... Amerikanac	5
Početak jedne obećavajuće karijere	8
Bibliografija	12

Napomena

Književni prvenac Artura Kravana (tada još pod pravim imenom, Fabijan Lojd) objavljen, sasvim prikladno, u pariskom sportskom listu *L'Écho des Sports*, 10. juna 1909.

Arthur Cravan, fotografija iz španskog sportskog časopisa *Stadium*, 29. IV 1916, iz članka o meču s Džekom Džonsonom (Jack Johnson, 1878–1946), održanom u Barseloni, 23. IV 1916.
Foto: Josep Maria Co i de Triola.

Biti ili ne biti... Amerikanac

Pre otprilike dve godine, dok su dobri ljudi dovoljno naivni da poveruju u zubarske oglase još imali vere u džiu-džicu i francuski boks, šačica smušenih fićfirića upinjala se da postanu Englezi.

Herkula mu! Kako je brzo prohujala ta moda, vreme ju je prosto oduvalo. Samo po najvećim zabitima, kao što je Latinska četvrt, ljudi i dalje nose kratke pantalone i kačkete.

Danas su, međutim, svi Amerikanci. Važno je biti Amerikanac ili makar izgledati tako, što je potpuno ista stvar.

Svako to radi. To je jedini način da budete moderni.

Svako to radi, kažem vam, od najvećih bednika do najekstravagantijih kicoša.

Kada kažem svako, onda morate razumeti da mislim na svakog ko je iole sportski nastrojen i samim tim zanimljiv za nas. Zato što su svi ostali najobičnije ništarije. Biti Amerikanac, znači biti Amerikanac iz Sjedinjenih Država, a ne neki kikiriki iz Južne Amerike.

U Americi ste Amerikanac samo ako dolazite iz Sjedinjenih Država, kao što u Francuskoj niko normalan ne bi sebe smatrao za Francuza, osim ako nije iz Pariza.

Ovde kod nas, prve imitacije Amerikanaca pojavile su se kada je publika s oduševljenjem dočekala plesače „cake-walka“.¹ Dopuštam mogućnost da su američki atletičari takođe imali nekog uticaja. Najzad, Vilbur Rajt² je dao snažan podsticaj toj novoj modi, zato što biti Amerikanac znači nositi žig genija. Ali tek s dolaskom jenkijevskih boksera, kao što su, između ostalih, bili Džo Dženet (Jeremiah „Joe“ Jeannette) i Vili Luis (Willie Lewis), svi su, da upotrebim poznati kliše, odlepili. Pariz ih je, s punim pravom, proglasio za idole.

Preko noći, svako je počeo da žvače žvaku, pljuje i psuje, kao i svaki Amerikanac. Svako je išao okolo u dva broja većem odelu. Oni najveći mangupi imali su ramena široka kao trokrilni orman. Svi su počeli da se briju i da nose polucilindre ukoso.

Biti Amerikanac ima dosta prednosti. Pre svega, Amerika je jedna od država koje najbolje štite svoje državljane u inostranstvu. Dalje, Amerikanaca se svi plaše jer znaju da boksuju – ili se makar tako misli. Amerikanci dolaze iz daleka, što nikako nije mana. Povrh svega, u vreme kada svi, osim izroda, moraju da nose etiketu neke profesije, pa se tako jedan hvali kako je stolar, drugi naturalistički pesnik, a treći novinar, provalnik, slikar ili trkač na duge staze, on, Amerikanac, prosto je Amerikanac i ništa drugo. To je dovoljno da mu vrata svakog salona budu otvorena. Pošto ga svuda prepoznaju kao Amerikanca, niko i ne pomišlja da se upita od čega živi.

Ali možda će neki pronicljiviji gospodin ipak hteti da zna, iz čiste radoznalosti:

„Ali čime se taj gospodin bavi?!“

„Gospodin je Amerikanac“, glasiće uvek isti odgovor.

Gospodin koji pita skoro uvek će steći utisak kako mu je time sve rečeno.

Prema tome, biti Amerikanac znači imati status.

¹ Crnački ples, parodija plesova južnjačke gospode.

² Wilbur Wright (1867–1912), zajedno s bratom Orvilom (Orville, 1871–1948), konstruktor prvog uspešnog aviona (1903).

Biti Amerikanac je jedino važno i zato je svako Amerikanac. Samo oni glupi ili slepi ili koji svesno lažu neće se s time složiti.

Naravno, svako je Amerikanac, ali manje ili više ubedljivo. Ipak, nije tako teško proći kao američki Amerikanac.

„To je mnogo teže nego što ljudi misle“, primetiće neko. „Morate da naučite engleski, tačnije, američki.“

„Kad biste samo znali koliko grešite! Pravi Amerikanac nikada ne govori.“

„Šalite se.“

„Nipošto, gospodine. Amerikanci se izražavaju u jednosložnim rečima, tako da je elementarno poznavanje njihovog jezika sasvim dovoljno. Predlažem vam da prosto *yes* (izgovoreno kao *Yeah*) ponavljate jedan minut i videćete da vam je to dovoljno za konverzaciju. Priznaćete da bi to mogao upamtiti i najveći tikvan.“

S druge strane, jasno je upotreba neke kletve, kao što je, na primer, *Hell*, koja se mrmlija svaki čas, ostavlja dobar utisak, dok poznavanje osnova „džiga“, američkog nacionalnog plesa,³ predstavlja pandan remek delu. U Americi, izvođenje malog džiga izražava intenzivno osećanje zadovoljstva, tako da slobodno možete izvesti par koraka tog veselog plesa, ako se iznenada osetite srećnim, kada čujete neku muziku ili vam se prosto hoće. Možete ga plesati gde god se nađete, u baru ili na ulici, ne mareći za ljude koji zure u vas. Pored toga, da biste se lakše snašli, evo nekoliko saveta kako da postanete najuglađeniji američki džentlmen:

Budite za dlaku viši nego što je normalno.

Budite glatko izbrijani.

Žvačite.

Pljujte u salonu.

Otresajte nos prstima.

Nikada ne govorite.

Plešite džig.

Nosite novac zgužvan džepu, a ne u novčaniku.

Nikada ne skidajte šešir.

Pozdravljajte ljude s kažiprstom na obodu šešira.

Uvek izgledajte kao da ste u nekom poslu.

Obilazite barove i pijte samo „američka pića“.

Prema ženama se ophodite s prezirom.

Kada je reč o garderobi, cipele i američka kragna idu obavezno uz komotna odela. Ona od vašeg dede napraviće od vas čudo, ako imate dvadeset godina. Polucilindri i filcani šeširi su veoma poželjni.

Kačketi s čudnim vrhovima se tolerišu samo kod boksera i onih koji žele da prođu kao takvi, što je potpuno ista stvar.

Uvek imajte na umu sledeću divnu izreku: ja sam br. 1, onaj do mene, br. 2.

Iznad svega, okitite se arogancijom. Držanje je sve. Nije daleko dan kada će čovek koji zaustavi drugog čoveka na ulici i zatraži vatru biti smatran za stipsu.

Ako ste se obukli kao Amerikanac, možete se slobodno obratiti svakome na ulici na sledeći način:

„Ej ti tamo! (*I say!*) (što znači, Hej!) Imaš cigaru?“

³ „Jig“, „step“, koji se razvio iz irskog plesa; u evropskoj, kontinentalnoj verziji, „žiga“ (*gigue*).

Ako je dobijete, nikada ne recite hvala.

To znači biti Amerikanac.

Od skora je postalo vrlo moderno predstavljati se kao crnac.

Rado bih se posvetio toj temi, ali plašim da sam ovim već iscrpeo vaše strpljenje... a i svoje.

Fabijan Lojd, 1909.

Početak jedne obećavajuće karijere

Tekst „Biti ili ne biti... Amerikanac“ obeležava i početak Kravanove ozbiljne bokserske karijere. Ili koja tako izgleda, što je potpuno ista stvar. Naime, po dolasku u Pariz 1909, Kravan i njegov stariji brat Oto (Otho Lloyd, 1885–1973, kasnije fotograf i slikar) učlanili su se u „boksersku školu“ Fernana Kinija (Fernand Cuny), učitelja koji je pretendovao na „naučni pristup“ boksu. Izgleda da je ta fraza u to vreme bila u nešto širem optičaju, budući da se pojavljuje i u prvom stručnom osvrtu na Kravanove bokserske kvalitete: njegovo ponašanje u ringu, u jednom ranom meču u okviru Drugog godišnjeg šampionata amaterskih boksera (28. II 1910), opisano je kao „vrlo hladnokrvno i, koliko se moglo proceniti, naučno, precizno i čvrsto“ (G. Oudin, „Championnat des novices amateurs“, *La Boxe et les Boxeurs*, 1910, str. 301). Na tom šampionatu, braća Lojd su se dobro pokazala: Oto je pobedio u srednjoj, a Fabijan u poluteškoj kategoriji¹ – iako, doduše, bez borbe. Naime, morao je da se probija do finala, kao i njegov brat, ali drugi finalista je odustao. Bio je to sasvim blagi nagoveštaj onoga što će uslediti već za koju nedelju.

Kravan je opet bio u ringu 9. marta, u jednom meču koji je dobio, a zatim i na osmom Bokser-skom šampionatu amatera i vojnika, održanom 14. marta, u Parizu, u dvorani Vagram (Wagram). Pobjednici po kategorijama trebalo je da predstavljaju Francusku, odnosno Savez francuskih bok-serskih društava, na međunarodnom turniru zakazanom za 16. mart u Londonu. Ono na šta se u februaru moglo samo slegnuti ramenima, sada se ponovilo u dvostrukoj ili trostrukoj dozi: iz ovog ili onog razloga, nijedan Kravanov protivnik nije se pojavio u ringu. Jedan je izgleda bio diskvalifikovan (podaci variraju), drugi se razboleo (sigurno), treći predao meč bez borbe (takođe provereno).² Ostaje, dakle, nejasno da li je Kravan po rasporedu imao dva ili tri protivnika, ali nema sumnje da je, makar u završnici, pred sobom imao prazan put. Proglašen je za amaterskog šampiona Francuske u poluteškoj kategoriji, a da praktično nije ni zakoračio u ring.

Amaterski bokserski šampion cele Francuske ili koji tako izgleda, što je potpuno ista stvar. Oni bolje upućeni znaju, naravno, šta se tada dogodilo. Duh dade – duh slučaja, koji rad mozga odjednom svodi na prosto kretanje trepavica – pomazio je svog malog velikog princa koju godinu pre svoje svetske eksplozije.

Posle trenutka zatečenosti, sportski novinari su kiselo izveštavali: „Lojd je pobedio u poluteškoj kategoriji, a da nije ni boksovao, što je dvostruko žalosno, kako za njega, koji se sigurno dosađivao“ – osim ako ga sve to nije silno zabavljalo – „tako i za nas, koji bismo ga radije videli

¹ Kravan je izgleda bio svrstan u polutešku kategoriju više zbog svoje visine, od nekih 1,95 m, ali na kojih je išlo svega 77 kg žive vage (skoro 2,5 kg ispod donje granice, prema kriterijumima iz 1913). To su приметili i neki sportski komentatori iz članaka koji se navode dalje u tekstu. Na fotografijama iz 1916, iz vremena čuvenog meča s Džekom Džonsonom u Barseloni, vidimo da se Kravan do tada značajno popravio, možda ne toliko u definiciji, koliko u masi.

² Podaci o Kravanovoj ranoj bokserskoj karijeri i mečevima iz 1910. preuzeti su iz više izvora, ali najviše iz Bastiaan van der Velden, „Chronologie“, *La Règle du Jeu*, no 53, *Dossier: Arthur Cravan est vivant!*, 2011, str. 59–118; i Arthur Cravan, *Oeuvres: Poèmes, articles, lettres*, édition établie par Jean-Pierre Begot, Éditions Ivrea 1992 (Champ Libre; Éditions Gérard Lebovici, 1987), poglavlje „Cravan boxeur“, str. 189–196.

kako udara i onda o njemu doneli konačan sud“ („Les Championnats amateurs 1910“, *La Boxe et les Boxeurs*, 1910, str. 379).

Reagovao je i Savez francuskih bokzerskih društava: titula mu nije bila oduzeta, ali „Fabijan Lojd se nije pridružio grupi boksera koja je otišla na šampionat u Englesku“ (*Le Temps*, 16. III 1910).

Takve stvari se, naravno, dešavaju. Mečevi se predaju bez borbe, a čak ni ovaj drugi slučaj nije apsolutno neverovatan – iako je pitanje da li bi se u bokzerskim hronikama, širom sveta, mogao naći neki sličan primer, makar na tom nivou takmičenja (recimo da se lokalno zaista može očekivati svašta). Jedino što bi se još moglo reći jeste da ipak nije reč o naročito značajnoj stvari (bokzerski šampionat, doduše, kako za koga). Ali sve se skoro savršeno uklapa u ono što znamo o Kravanu, kao i u ono što će jedan novi etos ubrzo početi da objavljuje na sva zvona. „Biti potučen, biti uvek poslednji...“: tako je, u jednom od svojih manifesta, Tristan Cara opisao ono čemu bi svaki pravi dadaista trebalo da teži.³ Izneveravanje svih vrednosti i očekivanja jedne naopake kulture, na svakom koraku, do kraja. Ili, što je isto, „biti prvi“, ako ne na neki nepošten način (što u principu nije isključeno, ali što često nije zanimljivo ili više ne znači ništa, budući da je najvulgarniji hohštapleraj danas postao norma), onda makar tako da na kraju opet ne znaju šta da rade s vama. Ovde se sve odigralo blaženo nehотиčno; mali dadaistički komad, ali u kosmičkoj režiji, bez dadaista ili nekog drugog ljudskog činioca – osim u ulozi miljenika sudbine. Sve u svemu, zgodan ishod.

³ „Dada manifeste sur l’amour faible et l’amour amer (Manifest dade o slaboj ljubavi i gorkoj ljubavi)“, XIV, *La Vie des lettres*, n. 4, 1921.

Les Noctambules

7, RUE CHAMPOLLION, 7 (*Quartier Latin*)

Le Vendredi, 6 Mars, à 9 h. du Soir

Arthur Cravan

CONFÉRENCIÈRE

DANSÈRE

BOXÈRE

ENTRÉE : 2 fr. 50

Najava iz *Maintenant* br. 4, 1914: „Artur Kravan drži predavanje, pleše, boksuje.“

Kravan će imati još nekoliko mečeva tokom proleća 1910, s promenljivim uspehom, a u maju iste godine preći će i u profesionalnu ligu. Njegova profesionalna karijera potrajaće svega tri meseca, ali titula boksterskog šampiona je ostala i pridružila se ostalim zvučnim atributima – ukupno trideset dva, ako je to neko dobro izbrojao – koje je navodio u najavama svojih kasnijih egzibicionih mečeva ili poetskih večeri i „predavanja“ (ponekad uz dodatak plesne tačke i bacanja nasumičnih predmeta u publiku, s namerom da povrede): pored obaveznog „pesnik i bokser“ i vrlo čestog „nećak Oskara Vajlda“, tu su bili i „unuk kraljičinog savetnika, hotelski lopov, gonič mazgi, šofer, ljubitelj mačaka, mornar, kopač zlata, pesnik s najkraćom kosom na svetu, osnivač Pluralističke škole...“

U poemi „Hie!“, iz drugog broja časopisa *Maintenant* („Sada“, 1913), Kravan se rasprskavao i na desetine drugih entiteta:

„(...) Svetski čovek, hemičar, kurva, pijanica, muzičar, šljaker, slikar, akrobata,
glumac;
Starac, dete, pokvarenjak, hulja, anđeo i bludnik;
Milioner, buržuj, kaktus, žirafa ili gavran;
Kukavica, junak, crnac, majmun, Don Žuan, svodnik, lord, seljak, lovac, industrijalac,
fauna i flora: ja sam sve, svi ljudi i sve životinje!
Šta raditi?
Izaći napolje, iz svega
Možda bih se onda oslobodio
te pogubne pluralnosti!“

Od Kravanovog vremena dvadeseti vek je uveliko oguglao na bilo čije žongliranje ulogama ili „identitetima“. Samo što kod Kravana to sigurno nije bila neka rana verzija konceptualnog „performansa“ (kao što nas često ubeđuju u sekundarnoj literaturi), te večite umetničke monodrame, za sve neosetljiviju, ali opet redovnu umetničku publiku (svi se tako lepo drže svojih idiotskih uloga). Naprotiv, kada neko sebe stavlja u toliko mnogo uloga, kada to tako *izrazi*, jasno je da nema nameru da igra nijednu. Po izbijanju Prvog svetskog rata, Kravan će tom spisku dodati i onu krunsku titulu: „Dezserter sedamnaest nacija.“ To tek nije bila puka igra. Nije imao nameru da učestvuje u celoj toj svinjariji: u njenom građanskom miru, u njenoj Podeli rada, u njenim ratovima. Totalni dezserter. „Izaći napolje, iz svega...“ „Od trenutka kada sam progovorio, znao sam da je sve što su mi govorili laž. Odmah sam znao da život nije *takav*.“⁴ Pravi život je morao biti nešto drugo, negde drugde.

Odjednom dospevamo na neki drugi teren, daleko od malih boksterskih anegdota. Nastavak sledi uskoro, u malo opširnijem izdanju, nadam se.

AG, 2018.

⁴ Mina Loy, „Colossus“ (originalno na engleskom, ovde prema franuskom prevodu), Arthur Cravan, *Oeuvres: Poèmes, articles, lettres*, Éditions Ivrea 1992 (Champ Libre; Éditions Gérard Lebovici, 1987), str. 246.

Bibliografija

Arthur Cravan, ostali prevodi:

Izložba u Salonu nezavisnih (1914), tekst i buklet: <https://anarhija-blok45.net>

Temat iz časopisa *Agon* (priredio Bojan Savić Ostojić, 2016):

Andre Žid (Maintenant 2, jul 1913, preveo Bojan Savić Ostojić)

Oskar Vajld je živ (Maintenant 3, oktobar-novembar 1913, Bojan Savić Ostojić)

Izložba u Salonu nezavisnih (AG)

Artur Kravan (biografska crtica, AG)

http://agoncasopis.com/arhiva/broj_34/istorija/artur_kravan.html

Andre Breton, *Antologija crnog humora*, Bretonov tekst „Artir Kravan“ i opet Kravanov „Andre Žid“, ovog puta u prevodu Bojane Janjušević, IK „Kiša“, Novi Sad, 2016.

Anarhistička biblioteka
Anti-Copyright

Arthur Cravan
Biti ili ne biti... Amerikanac
1909.

Fabian Avenarius Lloyd (Arthur Cravan, 1887–1918),
„To be or not to be... American“
(naslov u originalu na engleskom, tekst na francuskom),
L'Écho des Sports, n. 247, Pariz, 10. jun 1909.
Preveo i priredio: Aleksa Golijanin, 2018 (2010),
<https://anarhija-blok45.net>

anarhisticka-biblioteka.net